

JULESZ MÁTÉ

Szabálysértés és környezetvédelem

Magyarország új szabálysértési törvénye, a 2012. évi II. törvény véget vet annak, hogy a környezetvédelemben a szabálysértési és a közigazgatási jogi felelősség egymással párhuzamosan is megállapítható legyen. A szabálysértési felelősség kikerül a komplex környezetvédelmi jogi felelősségtanból, és a környezetvédelmi szabálysértés tényállása sem szerepel a 2012. április 15-én hatályba lépő új szabálysértési törvényben. Környezetvédelmi törvényünk, az 1995. évi LIII. törvény 101. §-ának (1) bekezdése 2012. április 15-től így szól: „A környezethasználó az e törvényben meghatározott és más jogszabályokban szabályozott módon büntetőjogi, polgári jogi és közigazgatási jogi felelősséggel tartozik tevékenységének a környezetre gyakorolt hatásaiért.”

A szabálysértések az 1999. évi szabálysértési törvény szerint közigazgatási jellegű és büntetőjogi jellegű szabálysértésekre voltak oszthatók. Ezután túlnyomóan büntetőjogi jellegű szabálysértésekről lehet beszélni. A közigazgatási jogi bírság kizárja a szabálysértési jogi felelősség megállapítását, ami azonban nem jelenti, hogy ne maradtak volna közigazgatási típusú szabálysértési tényállások is az új szabálysértési törvényben.

Mindez egy hosszan elnyúló tudományos vita végére tehet pontot. A 2012. évi II. törvény preambuluma szerint a társadalmi együttélés általánosan elfogadott szabályait sértő vagy veszélyeztető, a bűncselekményként történő büntetni rendeléshez szükséges kockázatokkal és veszélyességgel azonban nem jellemezhető kriminális cselekményekről van szó. A közigazgatási jog és a szabálysértési jog tehát az eddiginél erőteljesebben válik el egymástól. Legalábbis egy újabb szabálysértési kodifikációig. Hiszen az 1999. évi szabálysértési törvény preambuluma így szól: „E törvény célja, hogy gyors és eredményes fellépést biztosítson azokkal a jogsértő magatartásokkal szemben, melyek a bűncselekményekhez képest enyhébb fokban sértik vagy veszélyeztetik a társadalom általánosan elfogadott együttélési normáit, akadályozzák vagy zavarják a közigazgatás működését, illetve meghatározott tevékenység vagy foglalkozás gyakorlására vonatkozó jogszabályokra ütköznek. [...]” A szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény preambuluma még így fogalmazott: „Ez a törvény azoknak a jogellenes cselekményeknek a szabályait határozza meg, amelyek a társadalomra csekély fokban veszélyesek.

Az államigazgatási tevékenység eredményességének előmozdítása, továbbá általában a jogsértések megelőzése végett büntetéssel sújítja az államigazgatási szervek munkáját akadályozó, valamint a társadalmi együttélés szabályait sértő személyeket.”

Az Európai Parlament és a Tanács 2008/99/EK irányelve

A környezetvédelmi szabálysértés tényállása alapvetően közigazgatási jellegű volt, így az új koncepció szerint indokolt kihagyni a szabálysértési törvényből. A természetvédelmi szabálysértés viszont hangsúlyosabban büntetőjogi jellegű, így ennek megtartása volt indokolt a 2012. évi II. törvény 187. §-a alatt. A természetvédelmi szabálysértés tényállására az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a környezet büntetőjog általi védelméről szóló 2008/99/EK irányelve 3. cikkének *f)*, *g)* és *h)* pontja miatt is szükség van. Az irányelv 3. cikke szerint a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy – ha az jogellenes és szándékosan vagy legalább súlyos gondatlansággal követik el – bűncselekménynek minősüljön

- a védett, vadon élő állat- vagy növényfajok megölése, elpusztítása, birtoklása vagy begyűjtése, kivéve azokat az eseteket, amikor a cselekmény az érintett fajok példányainak elhanyagolható mennyiségét érinti, és elhanyagolható hatással jár a faj védettségi helyzetére nézve [*f)* pont];
- védett, vadon élő állat- vagy növényfajok példányaival, azok részeivel vagy származékaival való kereskedelem, kivéve azokat az eseteket, amikor a cselekmény az ilyen példányok elhanyagolható mennyiségét érinti, és elhanyagolható hatással jár a faj védettségi helyzetére nézve [*g)* pont];
- bármely magatartás, amely valamely védett területen található élőhely jelentős állagromlását okozza [*h)* pont].

Ha tehát az előbbiek szerint nem kell természetkárosításról mint bűncselekményről rendelkezni, mert például „*a cselekmény az érintett állat- vagy növényfajok példányainak elhanyagolható mennyiségét érinti, és elhanyagolható hatással jár a faj védettségi helyzetére nézve*”, elegendő a természetvédelmi szabálysértési felelősség konstruálása. Természetkárosítás bűncselekményének minősül már az is, ha egyetlen fokozottan védett élő szervezet válik elkövetési tárggyá, de természetvédelmi szabálysértés, ha például egyetlen védett – és nem fokozottan védett – élő szervezet az elkövetési tárgy.

Mindazonáltal a 2012. évi II. törvény 187. §-a (1) bekezdésének *a*) pontja értelmében szabálysértésnek minősül az is, ha az elkövető a természetvédelmi államigazgatási szerv engedélyéhez vagy szakhatósági hozzájárulásához kötött tevékenységet engedély vagy szakhatósági hozzájárulás nélkül, vagy az engedélytől, szakhatósági hozzájárulástól eltérő módon végez vagy végeztet, vagy bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget. A 2012. évi II. törvény 2. §-ának (4) bekezdése értelmében azonban nem állapítható meg szabálysértési felelősség, ha a tevékenységre vagy mulasztásra törvény vagy kormányrendelet közigazgatási bírság alkalmazását rendeli. A környezetvédelmi törvény 107. §-a 2012. április 15-től a következőképpen módosul: „*A környezetvédelmi bírság nem mentesít a büntetőjogi, továbbá a kártérítési felelősség, valamint a tevékenység felfüggesztésére, korlátozására, tiltására, illetőleg megfelelő védekezés kialakítására, a természetes vagy korábbi környezet helyreállítására vonatkozó kötelezettség teljesítése alól.*” Természetvédelmi törvényünk, az 1996. évi LIII. törvény 80. §-ának (5) bekezdése pedig 2012. április 15-től így szól: „*A természetvédelmi bírság nem mentesít a büntetőjogi, a kártérítési felelősség, valamint a tevékenység korlátozására, felfüggesztésére, tiltására, továbbá a helyreállításra vonatkozó kötelezettség teljesítése alól.*” A szabálysértési felelősség alól tehát mentesít. Nemcsak az 1995. évi környezetvédelmi törvény 2012. április 15. előtt hatályos szövege tette lehetővé közigazgatási bírság és szabálysértési felelősség egyidejű megállapítását, de az emberi környezet védelméről szóló 1976. évi II. törvény 45. §-a is a következőképpen fogalmazott: „*A környezetvédelmi bírság fizetése nem mentesít a szabálysértési felelősség [...] alól.*”

A természetvédelmi szabálysértés nem tartozik az alapesetben is elzárásal büntethető szabálysértések közé, ami a 2012. évi II. törvény 11. §-ának (1) bekezdése értelmében azt is jelenti, hogy a kiszabható pénzbírság legmagasabb összege alapesetben nem haladhatja meg a százötvenezer forintot. Lényeges és a nemzetközi emberi jogi dokumentumokban foglalt követelményeket is meghaladó vívmány, hogy az európai uniós joganyag szerint bűncselekménynek nem minősülő természetvédelmi szabálysértések esetén csak akkor kerülhet sor elzárásra, ha a bíróság a pénzbírságot – annak meg nem fizetése esetén – szabálysértési elzárásra változtatja át, valamint – a 2012. évi II. törvény 23. §-a (1) bekezdésének *d*) pontja értelmében – ha az eljárás alá vont személyt a szabálysértés elkövetésének időpontja előtti hat hónapon belül pénzbírsággal sújtható szabálysértés miatt legalább két ízben jogerősen felelősségre vonták, és újabb, pénzbírsággal büntethető szabálysértési ügyben, így például természetvédelmi szabálysértésért rendelik büntetni.

Ez utóbbi esetben hatvan napig terjedhet a kiszabható elzárás tartama. A 23. § (1) bekezdésének b) pontja szerint, tehát ha az eljárás alá vont személyt a szabálysértés elkövetésének időpontja előtti hat hónapon belül szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés miatt legalább két ízben jogerősen felelősségre vonták, az újabb, pénzbírsággal büntethető szabálysértés miatt – így például természetvédelmi szabálysértés miatt – hetvenöt napig terjedő szabálysértési elzárás büntetés szabható ki.

Környezetvédelmi törvényünk, az 1995. évi LIII. törvény sajátos dogmatikai változáson megy át azzal, hogy kikerül belőle a közigazgatási jogi felelősséggel párhuzamosan megállapítható szabálysértési felelősség. Dogmatikailag a környezetvédelmi törvény számos más törvény – így a természetvédelmi, a hulladékgazdálkodási stb. – háttérjogszabálya (1995. évi LIII. tv. 3. §). A környezetvédelem legfontosabb hazai törvényi szabályozása szerint 2012. április 15-től megszűnik a szabálysértési és közigazgatási jogi kettős szankcionálás lehetősége. A természetvédelmi jogi felelősségtanban sincs lehetőség a továbbiakban közigazgatási bírság és szabálysértési jogi felelősségre vonás parallel alkalmazására.

A jogalkotó feltehetően úgy véli, hogy a *ne bis in idem* elve sérülne. Egyebek mellett a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya 14. cikkének 7. pontja, valamint az Emberi jogok európai egyezménye hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikke is tiltja a kétszeres eljárás alá vonást vagy büntetést. Mivel szabálysértési jogunk 2012. április 15-től alapvetően és hangsúlyosan büntetőjogi jelleget ölt, fontossá vált, hogy a szabálysértési felelősség ne csak a büntetőjogi felelősséggel párhuzamosan, de a közigazgatási jogi bírsággal párhuzamosan se legyen megállapítható.

Mindez megengedett irányban bővíti az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a környezet büntetőjog általi védelméről szóló 2008/99/EK irányelvben foglaltakat. Hiszen a szabálysértési joganyag átírásával az irányelv célja, azaz a környezet hatékonyabb védelme fokozottabban valósul meg. A hangsúly a környezetvédelmi szabálysértési jogról részben a környezetvédelmi közigazgatási jogra, részben pedig a környezetvédelmi büntetőjogra kerül át. Bűncselekmény esetén a büntetőjognak alkalmasabb eszközei vannak a környezet védelmének betartatására, mint a szabálysértési jogi eszközöknek. Igaz, ez eddig is így szerepelt a szabályanyagban és annak gyakorlatában. Közigazgatási hatósági eljárásban pedig professzionálisabb módszerekkel lehet érvenyt szerezni a környezetvédelem közigazgatási jogi palládiumának, mint szabálysértési eljárás keretében. A környezetvédelmi szabálysértési joganyag a gyakorlatban inkább félreértésre adott okot, semmint pozitív irány-

ban mozdította volna elő a környezetvédelem ügyét. Számos esetben ezt mutatta a környezetvédelmi közigazgatási hatóságok által kezdeményezett szabálysértési eljárások sorsa is. A zöldhatóságok által környezetvédelmi szabálysértés tárgyában tett feljelentések nyomán több esetben is arra a megállapításra jutott a szabálysértési hatóság, hogy, jóllehet a közigazgatási jogi felelősség megállt, szabálysértés nem történt. Ha mégis megállta a helyét a szabálysértési feljelentés, a feljelentett érezhette úgy, hogy voltaképp ugyanazért a tevékenységéért vagy mulasztásáért kétszer szankcionálták.

Környezetvédelem és szabálysértés

A magyar szabálysértési jog megőrzi részben büntetőjogi, részben pedig közigazgatási büntetőjogi jellegét. Elzárást továbbra is csak bíróság szabhat ki. A szabálysértési jogból Magyarországon nem tűnik el a környezetvédelmi szemlélet, hiszen az több szabálysértési törvényi tényállásban is fennmarad: például a természetvédelmi szabálysértés törvényi tényállásában (új szabálysértési törvény 187. §), a csendháborítás (195. §), a köztisztasági szabálysértés (196. §), az erdőrendészeti szabálysértés (242. §), az erdei haszonvételek jogosulatlan gyakorlása (243. §), a felhívással szembeni engedetlenség (244. §) vagy akár a vízszennyezés (245. §) törvényi tényállásában.

Csendháborítás szabálysértését követi el, aki – egyebek mellett – természeti és védett természeti területen indokolatlanul zajt okoz, amely alkalmas arra, hogy a természeti vagy a védett természeti értéket zavarja. Köztisztasági szabálysértést valósít meg, aki – *inter alia* – települési szilárd vagy folyékony hulladékot a közterületen engedély nélkül lerak, elhelyez, vagy nem a kijelölt lerakóhelyen rak le vagy helyez el. Erdőrendészeti szabálysértést követ el, aki – egyebek mellett – olyan erdőben, erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületen, vagy erdészeti létesítmény területén jár, vagy járművel közlekedik, ahol a forgalmat jogszabály tiltja. Erdei haszonvételek jogosulatlan gyakorlását követi el, aki – például – erdőben, valamint erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületen a külön jogszabályban meghatározott erdei haszonvételeket – az állami erdőben az egyéni szükségletet meg nem haladó mértékben szedhető virág, vadgyümölcs, moha, gomba és gyógynövény kivételével – jogszerűtlenül gyakorolja. Egyes védett növények gyümölcse, illetve egyéb származéka korlátozottan (élmezési, gyógyászati célból) szedhető. A 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet szerint ilyen például a kálmos, a homoktövis, a fekete ribiszke

vagy az árniká. A 153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 41. §-a értelmében gomba, vadgyümölcs, illetőleg gyógynövény egyéni szükségletet meghaladó, vagy nem állami területen történő gyűjtése csak az erdőgazdálkodó előzetes írásbeli hozzájárulásával végezhető. Egyébként ilyen hozzájárulásra nincs szükség. Ha jogszabály másként nem rendelkezik, az egyéni szükségletnek szeméyenként és naponta legfeljebb két kilogramm gomba, két kilogramm vadgyümölcs, valamint két kilogramm gyógynövény gyűjtése minősül. Az egyéni szükségletre gyűjtött gombát, vadgyümölcsöt, illetve gyógynövényt nem szabad kereskedelmi forgalomba hozni.

Tovább folytatva a környezetvédelmi szemléletet hordozó szabálysértések sorát: felhívással szembeni engedetlenség szabálysértését követi el, aki a természeti területek, a védett természeti területek és értékek, az erdő, valamint a vadállomány őrzésével, védelmével kapcsolatban a külön jogszabályban meghatározott természetvédelmi, erdészeti és vadászati hatósági feladatokat ellátó személy, a természetvédelmi őr, az önkormányzati természetvédelmi őr, az erdővédelmi szolgálat tagja, a mezőőr, illetőleg a halászati őr jogszabályban előírt felhívásának nem tesz eleget, vagy intézkedését akadályozza. Vízszennyezés szabálysértését valósítja meg, aki – például – vízi létesítménybe, illetve felszíni vagy felszín alatti vízbe közvetlenül vagy közvetve szennyező anyagot juttat, és ezáltal a vízkészletet felhasználásra alkalmatlanná teszi, vagy a felhasználást veszélyezteti, amennyiben környezetkárosítás bűncselekménye nem állapítható meg. Magyarországon már az 1879. évi XL. törvénycikk (a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról) IX. fejezetében (a közegészség és a testi épség elleni kihágások) a 105. § is kimondta: „A ki az emberek használatára szolgáló kútba, vízvezetékbe vagy forrásba ronda vagy undorító tárgyat dob, három napig terjedhető elzárással büntetendő. A ki pedig közhasználatban levő kútba, vízvezetékbe vagy forrást szándékosan akként ront meg, hogy vize élvezhetetlenné válik, vagy használhatósága félbeszakad, tizenöt napig terjedhető elzárással és száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.”

A környezetvédelmi szabálysértés kivezetése semmiképp sem a környezet védelme, a jövő nemzedékek érdekei ellen hat. Ennek a kivezetésnek joggyakorlati tapasztalat az oka. Jogalkalmazási szempontból bizonyult tarthatatlannak a praktikusán kettős szankcionálás. A korábbi szabálysértési törvény, az 1999. évi LXIX. törvény 148. §-ának (1) bekezdése értelmében környezetvédelmi szabálysértést az valósított meg, aki a környezetvédelmi hatóság engedélyéhez vagy hozzájárulásához kötött tevékenységet engedély vagy hozzájárulás nélkül, vagy az engedélytől, hozzájárulástól eltérő módon végzett vagy

végeztetett, illetve a környezet elemeit a külön jogszabályban meghatározott módon terhelte, illetve szennyezte, vagy az egyéb környezetvédelmi előírásokat más módon megszegte. A szabálysértési jog reformja környezetvédelmi tekintetben teljesen megfelel az *acquis communautaire*-nek. Az Európai Unióban számos országban szabályozzák a hazánkétól eltérő módon a szabálysértési joganyagot, de ezek inkább formai, semmint lényegi differenciák.

A szociális ökológiai aspektus

A szabálysértési jog nem kevesebb, mint a büntetőjog. Szociális ökológiai aspektusból a szabálysértési jognak fontos funkciója van a környezetvédelem és más alapértékek fenntartásában. Az Európai Parlament és a Tanács 2008/99/EK irányelve is rámutatott, hogy nem minden környezetjog-ellenesség jelent környezeti bűnözést. Valójában a környezetellenesség számos megnyilvánulási formája a környezetjog-ellenesség szintjét sem éri el. Ilyen esetekben a környezetellenesen viselkedőt szociális és etikai elítélés, valamint esetlegesen gazdasági-anyagi hátrány érheti. Ha a környezethasználó mégis környezetjog-ellenességet követ el, még nem feltétlenül jelenti, hogy bűnöző is lenne. A közigazgatásjog-ellenes magatartás elkövetője a legtöbbször nem bűnelkövető, és főként nem bűnöző.

A szociális ökológia szempontrendszere szerint relevanciával bír, hogy a társadalom mely környezethasználatot tekinti bűnnek, és az állam mely környezethasználatot kategorizálja bűncselekményként, illetve szabálysértésként. Az állam azt a tevékenységet vagy mulasztást kriminalizálja, amely sérti vagy veszélyezteti az ország állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, a természetes és jogi személyek, valamint a jogi személyiség nélküli szervezetek személyét vagy jogait. Társadalomra veszélytelen cselekmények is lehetnek jogellenesek, de ekkor bűnről jogi értelemben nem beszélhetünk.

A tágabb értelemben vett környezetvédelmi szabálysértési jog egyes szabálysértési törvényi tényállásokban való továbbélése jelzi, hogy a szociális ökológia nem minden környezeti „kriminális cselekmény”-t tekint bűncselekménynek. Társadalmunk és az európai társadalmak, valamint általában a *rule of law* szerint működő társadalmak is igénylik, hogy a szociálisan kevésbé veszélyes és kisebb kockázattal járó környezeti bűnöket is bűnökként tartásuk számon, de a büntetektől és vétségektől jól elhatárolhatóan.

A szociális ökológia a káros vagy veszélyes környezethasználatot teszi elsősorban felelőssé a földi és a Föld körüli környezet minőségének hátrányos

változásaiért. Ez azonban csak részben állja meg a helyét. Az űrhulladékot generáló űrtevékenység nélkül is veszélyes üzem lenne az űrtevékenység. Az űrjogi felelősség tan nemzetközi dokumentumai alapvetően objektív felelősséget határoznak meg.

Az emberi eredetű űrszemét nélkül is kockázatos lenne a bolygónk körüli humán aktivitás, és az űrszemét helyett/mellett a meteoritok önmagukban is elég veszélyt jelentenének. A földi környezeti elemek pusztulását szintén csak minimális mértékben lehet az emberiségnek tulajdonítani. A környezet változásaiért és a jövő generációk természeti környezetéért valójában csak igen kis részben felelős a tegnap és a ma emberisége. Helyes szociális ökológiai szemlélettel a természetes változásokat ki kell vonni a civilizációs károk és veszélyek összegéből. Az emberi környezethasználatot meg kell próbálni minden lehetséges jogi eszközzel a fenntartható fejlődés medrébe kanalizálni. A realisan gondolkodó szociális ökológus azonban egyrészt nem hibáztatja a jogalkotót a környezetvédelmi felelősségi háló minden hiányosságáért, másrészt viszont arra törekszik, hogy az emberiséget civil szerveződések és egyéb önkéntes társas aktivitás révén vonja be a környezetvédelembe. A környezetjogi intézményrendszer kínál elég lehetőséget a jogszerű, de nem konkrét jogszabályi előíráson alapuló környezetvédelem számára. A hangsúly a szemléletváltáson van.

Erőtlen társadalom, erős állam

A szabálysértési jog erősen büntetőjogiassá tétele az erős állam velejárója. A büntetés azonban nem csak büntetőjogi jellegű lehet. Szankcionálni polgári jogi, közigazgatási jogi vagy a jogtól esetleg távolabb álló eszközökkel is lehet. Erős államra akkor van szükség, ha a társadalom elbizonytalanodik:

- ez lehet egzisztenciális megremegés,
- vagy/és anyagi-gazdasági megingás.

Az ökonómiai és ökológiai egyensúlyra vágó társadalom erős államot alkot önmaga fölé. Ettől pedig azt várja, hogy határozottan, s ha kell, radikálisan lépjen fel a bűnözés, az elbizonytalanító tényezők ellen. De lehet-e a környezetvédelem ügyét erős kézzel karbantartani? El lehet-e választani egymástól, ami környezet elleni bűn és ami környezetellenes egyéb cselekmény? A napi valóságban is szükség van éles cezúrára bűn és nem bűn között?

A környezet védelme az erős államban két irányba mozdulhat el:

- az állam primér érdekévé teszi a környezet védelmét, és összes politikáját erre építi fel;
- rosszabb esetben az erős állam negligálja a diverzifikált környezeti érdekeket, azokat nem fogadja be saját érdekei gyanánt, és így a környezeti elemek könnyen a tényleges elhasználódás útjára kerülhetnek.

Az első francia bekezdés a környezet védelmét állami célnak tekinti, ami azt jelenti, hogy egy későbbi kormányzat számára is maradnak környezeti értékek. Egy megerősödő társadalom által gyengébb hatalommal felruházott állam más irányban is folytathatja a környezetvédelmi jogpolitikát. A második francia bekezdés kapcsán nem beszélhetünk valódi környezetvédelemről.

Láthatóan a szabálysértési jog kiiktatása a környezetvédelemből egy erős államban sem mehet végbe egyik napról a másikra. A környezeti értékek védelme megköveteli a szabálysértési jog funkciójának zöldjogi fenntartását. A 2012. évi II. törvény szerint a szabálysértési jog e funkciója *de iure* fenn is marad. Igaz, a környezetvédelem határozottan büntetőjogiassá tétele és emellett a környezetvédelmi közigazgatási jog társadalomban betöltött szerepének felerősítése lépésről lépésre elhalványíthatja a környezetellenesség büntetésének árnyaltabb és ezért erőtlenebbnek látszó eszközeit. A büntetés annál hatékonyabb, minél árnyaltabb a büntetőhatalom szankciótára. Egy erejét veszített társadalom által alkotott igazán erős állam nem tarthatja bizonytalanságban a társadalmat. Kevés, de szigorú szankcióval az erős állam megmutathatja erejét. De szükség van-e arra, hogy ezeket a szigorú szankciókat a gyakorlatban is alkalmazzzák? Sokszor elegendő preventív hatással bír a lehetséges büntetés kilátásba helyezése is. Ha az erős állam ez utóbbi jogpolitikát juttatja érvényre, a demokratikus környezetvédelem nem szenved csorbát.

Külföldi példák

A szabálysértési jog és a környezetvédelem relációja országról országra változik. Érvek szólnak e reláció megőrzése ellen és mellett egyaránt. *Franciaországban* például a környezet elleni kriminális cselekmények többnyire szabálysértést valósítanak meg. Ennek a büntetése alapvetően pénzbírság. A kiszabható pénzbírság összege arányban áll a hazánkban kiszabható pénzbírsággal. Kivételes esetben – ha visszaeső szabálysértőről van szó – a cselekmény a szabadságvesztéssel is büntethető vétség kategóriájába tartozik. A

környezettelenes cselekmények szűk köre alapesetben is vétség. Ekkor pénz-büntetés és legfeljebb tíz év szabadságvesztés szabható ki. Ha mindezt összevetjük a visszaeső szabálysértőre kiszabható elzárás új hazai szabályaival, szintén hasonlóságot látunk a francia és a magyar példa közt. A szabadságvesztés esetén a tíz év csupán egy maximum. Szabadságvesztés a hazai zöld-bűncselekmények esetén is kiszabható. A *Code Pénal* 322-6. cikkelye szerint az olyan, környezetet károsító közveszélyokozás, amely után a környezet eredeti állapotát nem lehet helyreállítani, büntettnek minősül, és tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel (*réclusion criminelle*), valamint százötvenezer euróig terjedő pénzbüntetéssel büntethető. A *Code Pénal* 461-28. cikkelye szerint a környezetet károsító bűnös hadviselés szintén büntettnek minősül, és húsz évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető. Ezek azonban nem mindennapos bűncselekmények.

A francia és a magyar szabályozás eltéréseket is mutat, mégis hasonló filozófia húzódik meg a két ország környezeti büntetőpolitikája mögött.

A *holland Wetboek van Strafrecht* meghatároz környezeti bűncselekményeket (*misdrif*): például a 173a és a 173b cikkelyekben. A holland jogrendben azonban környezetet érintő szabálysértések (*overtreding*) is találhatók. Környezetet érintő szabálysértések esetén a gyakorlatban legtöbbször elegendő a károsulttal megegyezni (*schikking*), és az okozott kárt megtéríteni. A holland büntető törvénykönyv 74. cikkelye lehetővé teszi az ügyész számára, hogy akár szabálysértés esetén is alkalmazzon elterelést.

A *németországi* példa is azt mutatja, hogy a környezetvédelmi *rule of law* és jogbiztonság megőrzéséhez a környezetvédelmi bűncselekmények mellett környezetvédelmi szabálysértés is kell. A németországi szabályozás nagy vonalakban nem tér el a magyarországitól. Helyi sajátosságok természetesen vannak. Mindez az európai uniós közös környezeti büntetőjogi irányelvnek is tulajdonítható, hiszen az irányelv hallgatólagosan meghatározza a zöld szabálysértési jog kereteit is. Hallgatólagosságon azt lehet érteni, hogy a környezeti büntetőjogi irányelv azt írja elő, mely cselekmények minősüljenek bűncselekménynek, de azt *expressis verbis* nem fogalmazza meg, hogy melyek legyenek szabálysértések. A *lato sensu* környezetvédelmi szabálysértési jog a joguralom és jogbiztonság követelményéből származik. Ami nem bűncselekmény, de a társadalom büntetést kíván kapcsolni hozzá, az a társadalmi etika szerint büntetendő. Így válik a szabálysértési jog a társadalmi igazságérzet egyik fontos szabályanyagává. Ezért sem lehet a környezetet – mint a társadalom számára objektív értéket – teljesen kivonni a szabálysértési jogból. Ahogy a társadalomnak és az államnak szüksége van környezetvédelemre és

szabálysértési jogra, úgy fontos legalább az objektív, de jobb esetben egyes szubjektív környezeti értékeket szintén szabálysértési jogba foglalni.

A 2008/99/EK irányelv 5. cikke hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankciókat kíván meg a zöldbüntetőjogban. Ez azonban azt is jelenti, hogy azokban az esetekben, amelyekben nem beszélhetünk környezeti bűntettéről, de a környezeti vétség kategóriája is túl szigorú lenne, a zöld szabálysértési jog kínálhat hatékony, arányos és visszatartó szankciórendszert.

Összegzés

A szabálysértési jog változásai végigkísérik az újabb magyar jogtörténetet. Tanúi lehettünk annak is, hogy szigorúbbá vált, de annak is, hogy enyhülni látszott. A szabálysértési jog alapvetően akkor jó, ha valódi átmenetet jelent a bűn és nem bűn között. Ha ilyen árnyalásra nincs lehetőség, a szabálysértési jog beolvad a büntetőjog rendszerébe, és annak egyik szubstruktúrájává válik.

A környezetvédelem szabálysértési jogi védelme fontos ugyan, de nem fontos, hogy ez explicit jelleggel történjen. Nincs tehát feltétlenül szükség *stricto sensu* környezetvédelmi szabálysértésre. Arra pedig, hogy ugyanazért a cselekményért közigazgatási bírság és szabálysértési szankció is megállapítható legyen, végképp nincs szükség a hazai *rule of law*-ban. Miként nem lehet ugyanaz a cselekmény büncselekmény és szabálysértés is egyszerre, a közigazgatási bírságolás és a szabálysértési szankcionálás sem fér meg egymással.

A környezetvédelemben nem elegendő büntettekéről és vétségekről beszélni. Bizonyos cselekmények lehetnek kriminálisak, de a büncselekmény szintjét minőségileg vagy mennyiségileg (például természetvédelmi szabálysértés) el nem érők. Ekkor belép a környezetvédelmi szellemiséget továbbra is hordozó szabálysértési felelősség rendszere.

Nincs tehát szó arról, hogy a 2012. évi II. törvény valóban végleg leszámolna a környezetvédelem szabálysértési jogi védelmével. Pusztán a szabályozás mögötti filozófia helyezi át a hangsúlyokat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Barry, John: Environment and Social Theory. Routledge, London, 1999

Finszter Géza: A rendészet elmélete. KJK-Kerszöv, Budapest, 2003

Julesz Máté: A környezeti bűnözés regressziójának esélyei. *Belügyi Szemle*, 2010/11.

Julesz Máté: Környezetvédelmi büntetőjogunk változó erőterében. *Belügyi Szemle*, 2011/5.

- Korinek László:** Félelem a bűnözéstől. KJK, Budapest, 1995
- Kulcsár Kálmán:** Ezer év. A jog fejlődése Magyarországon. Villányi Úti Konferenciaközpont és Szabadegyetem, Budapest, 2002
- Peschka, Vilmos:** Some Aspects of the Relation between Law and State. *Acta Juridica Hungarica*, 1982/3–4.
- Sajó András:** Abuse: The Dark Side of Fundamental Rights. Eleven International Publishing, Utrecht, 2006
- Szabó András:** Bűnözés – ember – társadalom. KJK, Budapest, 1980
- Szabó Imre:** Jogelmélet. KJK, Budapest, 1977
- Tokaji Géza:** A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban. KJK, Budapest, 1984
- Wiener A. Imre:** Büntetendőség – büntethetőség. MTA Állam- és Jogtudományi Intézete, Budapest, 1997